

BRINDZA KÁROLY:

Ajándék

Bálint visszahőkölt az eléje táruló képtől és kővé meredten állt meg az istállóajtóban. A rémületes látvány a torkába kergette szívét. Félíg nyitott ajkán nehezen szakadt fel a fájdalmas sóhaj:

— A lovak... A lovaink... — suttogta maga elé és hiába igyekezett mozdítani lábát, nem tudta átlépni a küszöböt. Csak állt ott halálraváltan. Kinyujtott kezén a fájdalom görcse begörbítette az ujjakat, mintha valamilyen láthatatlan ellenség húsába akarná vájni körmeit... Az istállóban azonban csak két mennyezet felé meredő lábú ló és a lovak között egy térdepelő ember, Bacsó Ferkó volt látható...

— Mit csinász, Ferkó... mi van a lovakká? — szólalt meg, de hangja még mindig olyan erőtlenül hangzott a kihült istállóban, hogy maga is alig hallotta.

Ferkó pedig csak símogatta, hol az egyik, hol a másik döglött ló sörényét és együgyűen motyogott nekik:

— Csillag, Fakó!... Fakó, Csillag, kejjetek föl... — mé csinátok ilyet... ki húzza most az ekét... én vótam az első, tuggyátok, aki belépett, mit szónak a többiek... mit szónak! Csillag, Fakó, nem hajjátok? Azt mongyák majd, hogy becsaptam őket, csaló vagyok... — nem birta tovább, oda borult a lovak közé, karjait szétvetve, átölelte mind a két ló vigyorgó fejét és tovább motyogta:

— Döglött lovakat attam be, ezt mongyák majd... döglöttek! Mé is csinátatok ijetelem? Ebujdosok szégyenembe...

Bálint megrendülten hallgatta Ferkó kesergését, de a másik ember fájdalma kissé magához térítette. Odament ő is a kerekre kitömött hasú, meredt lovak közé. Lehajolt Ferkóhoz és megfogta a karját.

— Kejj föl, mit csinász itt...

Ferkó riadtan fordította feléje eltorzult arcát. Szeméből nagy cseppekben hullott a könny és végigfolyt borotvátlan arcán. Amikor megismerte Bálintot, hangosan felcsuklott:

— Itt van... láthatod... csaló vagyok, ezt mongyák majd...

Bálint segített talpra állni Ferkónak.

— Kejj föl, mondom, emberödd meg magad, Ferkó, nem vagy te má taknyos kölök, hogy bőgj... azt mondd meg, mi történt, mi lelte a lovakat?

— Semmi... Mindenki azt mongya majd, hogy én vagyok a hibás, nem lesz mivel szántani, becsaptam őket, pedig ők tették tönkre, a többiek, minnyájan...

Bálint elképedve nézett rá:

— Beszéjj má világosabban, mi történt? Mi okozta ezt a rémségés nagy csapást?

— Megdöglöttek, láthatod, mer mindenki tömte őket! Nézz a hasukra...

Bálint csak ekkor vette észre, hogy a jászol tele van friss herével és a lovak alatt is több a zöld takarmány, mint a szalma...

— Hát ez az! Megzabátatták a lovakat... — szó nélkül megfordult és lassan kivánszorgott az istállóból. Úgy érezte, hogy most már nincs ott semmi keresnivalója. Szűknek érezte a helyiséget. Mintha mozogtak volna a falak is és attól kellene tartania, hogy összeomlik felette az egész épület és maga alá temeti a szépen kigondolt tervekkel, a megálmodott ragyogó jövővel együtt.

Visszament a ház elé és leült az egyik morzsoló-székre. Fejét tenyerébe hajtotta és megsemmisülve meredt maga elé. Úgy érezte, mintha fejében lötyögne az agyvelő. A háta is meg-megborzongott, majd meg olyan forróság lepte el, hogy ki kellett gombolnia a kanavász ingnyakat, pedig még hűvös volt az áprilisi reggel.

Neki is az járt a fejében, mint Ferkónak. — Mit szólnak az emberek, ha megtudják, hogy a két ló megdöglött, hiszen ezekre épült az egész szövetkezet! Milyen nehéz volt megmozdítani és összehozni őket! Házzól-házra járt egész télen át és beszélt az embereknek. Mennyi álmatlan éjszakába került, amíg össze tudta hozni ezt a tizenkét családot. Ha Bacsó Ferkót, a kétholdas fuvarost nem sikerült volna beszerveznie, nyilván a többi se lépett volna be. Mire szövetkeztek volna? Senkinek egy árva lóva, igás állatja, de szerszámja se volt. A legtöbbjük egy esztendővel előbb még valamelyik uraságnál szolgált, béreskedett, — honnan lett volna hát nekik szerszámjuk! Egyelőre örültek, hogy az állam odaadta azt a pár hold földet, amit a nagygazdáktól meg földbirtokosoktól elvett az agrár. Kire is támaszkodhattak volna? Az állam is a nagy reparálásokra fordított több gondot, mert a háború alaposan tönkretette az országot... Lett volna csak a gépállomás. Ettől meg úgy félték abban az időben az emberek, mint a tűztől, nem hittek a gépek munkájában.

Aztán Bacsó Ferkó megtörte a jeget. Nem volt mit adni a két gebének, így hát Szabó Julis, Ferkó felesége is hajtogatta, hogy csak vigye a lovakat a háztól, mert úgylis meggebednek — a szalmát hiába rágják, attól nem simul ki az oldalbordájuk!... Maga előtt látta az alakuló gyűlést. A húzódozó embereket. A kissé fakturás Palásti Gergőt, Szakál János bácsit, az öreg napszámost, aki hat holdat kapott az agrártól, de csak hármát tudott megmunkálni az első évben, mert se igája, se munkaereje nem volt, de azért mégis ő engedett legnehezebben a hívásnak. Hiába, ezek az öregek, majd belepusztultak mindig a föld utáni sóvárgásba. A magukén akartak mindenáron dolgozni. Arra persze gondolni se mertek, hogy a szövetkezetben lesz csak igazán az övéké a föld, meg minden. Mennyit beszélt nekik ő, Kocsis Bálint, a szövetkezeti élétről! A kolhozok példáját hozta fel, de ezt nem értették, meg félték is az emberek tőle, mert azokról több rosszat hallottak, mint jót. Az ellenség nem aludt. A »csajka« meg a »kazán« meséjét ragadta meg legjobban emlékezőtehetségük, de végül, amikor aztán Bacsó elsőnek aláírta a belépési nyilatkozatot, egymásután iratkoztak be a többiek is. Felsőra-

zott a két Kanász gyerek, Pölhe Miska, Tapogyi Gáspár, Mendei Jóska, Kulcsár János, meg a három Katona fivér. Mindnyájan kismemberek, akik Bálint rábeszélésére és Bacsó lovaiban bízva, léptek be a közösségbe...

Bálintnak zúgott a feje az emlékezéstől.

Mi lesz most? Az emberek nem fognak hallgatni többé arra, amit mond nekik. Oda a bizalom. Pedig enélkül nincsen semmi — bizalom köll mindenhez, hát még egy ilyen vállalkozáshoz, ahol az ember nem látja m'ndjárt, hova lyukad ki! Pedig milyen szépen indult a munka, milyen hamar összeszoktak az emberek. Már az első napon rendbetették a Matuza-tanya tájékát. Az istálló nádas tetejét is megjavította Pölhe Miska, aki úgy ült a tetőgerincen, mintha valami vásári ördögmalom csikáját nyergelné. Az asszonyok az istállót és az ólakat meszelték. Tapogyi Gáspár és Kulcsár János meg a kutat tisztították. Hej, micsoda élet kezdett itt kialakulni! Már a vetési tervet is megcsinálták. Holnap kellett volna kezdeni a szántást, mert a lovak egy kicsit összeszedték már magukat a közösen hozott abrakból, meg a szövetkezet félholdnyi heréjéből... És most itt van, ez lett a vége. Mindenki etette a lovakat és megbájták, fölfújdtak. Bedöglöttek. Most csináljon hát valaki szövetkezetet, mikor a sors keze akkorát csapott rájuk, hogy tán sohase tudnak többé talpraállni...

Eközben az emberek egyre szállingóztak a tanyára. Oda köszöntek Bálintnak, de az ügyet se vetett rájuk, csak bámult maga elé. Az istállóajtó előtt csoportosultak hát, ahol Bacsó Ferkó kétségbeesetten magyarázta, hogy mi történt. Az emberek elszoruló szívvel hallgatták. Némiyiknek nedves lett a szeme is a rettenetes csapás láttán. Már bele is törődtek volna a változtathatatlanba, meg is békéltek volna a helyzettel, hiszen nem először történt meg velük, hogy valahol elhibázták a lépést, de egyszerre csak nekik támadt Bacsó Ferkó:

— De tik vattok a bünösök, hogy az ördög vitt vóna el benneteket! Mer ész nékü tömtétek úket! Megzabátattátok úket...

Az emberek meglepődve néztek rá. Palásti Gergő nem állhatta, hogy rögtön oda ne vágja:

— Hallod-e — hogy beszéssz te velünk? ... Tán én vagyok az oka, hogy a gebéid meggebettek, hogy az ördög...

Gergő szavait a többiek morgása követte.

— Ki hallott má ijjet?

— Még, hogy mink!...

— Gebettek vóna meg a gazdájukká együtt!...

— Mit gondósz te, Ferkó, szabad így beszéni a szövetkezeti tagsággá? ... Mik vagyunk mink neked, mi? — vetette oda Szakál János, a legidősebb tag is megbotránkozva.

Bacsó Ferkó azonban még jobban megveszett. Úgy érezte, hogy az előbbi kétségbeesése és együgyű eszelősködése után most van kin kitölteni a bosszúját. Kellemetlenül recsegő hangján ordított az öreg földmunkásra:

— Mit papol kee, persze, hogy kee is hibás benne! Láttam, mikö bedobta kee nekik azt a nagy nyaláb herét... Meg a többiek se különbek. Egy húron pendünek minnyájan. Azé léptek be a szövetkezetbe, hogy engem tönkretegyenek? Persze, hogy azé! Nem és másé. Azé, hogy a végin szétzavarják a társaságot, hogy csuffá tegyenek engemet is, meg Bálintot is! Így jár, aki jót akar!

Az emberek egyszerre zúdultak fel. Dühös tekintetek villantak Bacsó és a ház előtt kuporgó Bálint felé, aki a nagy lármára felemelte fejét és értelmetlenül bámult a hangoskodó embercsoportra.

Palásti Gergő hangja túlharsogta valamennyiükét.

— Vigyázz a levesfújódra te, senkiházi! Nem vagyunk mink má senkinek a mosogatórongya, te girhes...

— De azok vattok, éppen azok! — ordította Bacsó, — mer akko nem tettétek vóna tönkre a Csillagomat, meg a Fakómat...

— Edd meg a dögöket, má a sintérnek se köllöttek vóna!

— Evve csábítottá ide bennünket...

— Becsapott bennünket összebeszétek a Bálinttá...

— Nem köllött vóna belépni...

— Nincs kísün kilépni most se, vigyen az ördög benneteket... — ordította Bacsó magánkívül.

— Hajjátok? — kiáltotta most már bőszyúten Palásti Gergő is. Ez a nyomorútt beszél így velünk? Ezt ne eneggyük! Bálint bújtatta fő nyilván. Jobb lesz, ha itthaggyuk az egész istensíget! Maraggyanak ezekné a dögökné, mennyünk ki-ki a maga útján! Többet, istenemre mondom, kötélnek nem állok. Hová tettük a fejünket!

— Gyerünk!

— Mit csinátok, emberek! Mi történik itt? Várjatok...

Az emberek azonban megindultak ki a tanyáról. Igyekeztek valamennyien, nehogy valaki, vagy valami visszatartsa őket. Nem akarták meghallgatni Bálintot, mert tudták, hogy leszidja őket és... mert olyan szépen tudott beszélni, hogy senki se birt volna ellenállni neki... Az újat meg nem szokott emberek, egyszerre nagyon idegennek találtak itt mindent. Palásti Gergő szinte örült, hogy alkalmat talált a visszavonulásra. De a többiek is hasonlóképpen éreztek. Hajnalonként, amikor a munkára készülők össztökélő, félig ébrentartó idegessége felriassztotta őket álmukból, mindig viaskodtak magukkal, hogy menjenek-e munkába, vagy se? Jól tették-e, hogy beléptek a szövetkezetbe, vagy nem? Feleletet azonban soha nem találtak. Amikor pedig munkába fogtak, valahogy megnyugodtak és kezdték megszokni a közös életet. Palásti Gergő vergődött legtöbbit, mert a saját kételyei mellett meg kellett küzdenie az asszony ácsánkodásaival is, aki, amióta belépett a szövetkezetbe, egy jó szót nem váltott vele. Már úgy gondolta, hogy kilép a szövetkezetből, mert a családi béke forgott kockán, de azután szégyelte magát az emberektől, a többiektől, akik többé-kevésbé hasonlóképpen gondolkodtak, mint ő. Ezt azonban ő nem tudhatta, mert röstelt a dologról beszélni. És most ez a hirtelen támadt szerencsétlenség, a szövetkezeti munka főerejét képező két ló pusztulása és Bacsó Ferkó oktalan támadása éppen jól jött Gergőnek, hogy visszafelé fordítsa a szekér rúdját...

Már túl voltak a kerítésen, amikor Bálint figyelmes lett rájuk és felismerve a helyzetet riadtan utánuk futott és kétségbeesett kiabálással akarta visszatérésre bírni az embereket.

— Álljatok meg emberek! Az isten szerelméért, hova szaladtok? Csak nem bolondultatok meg? Várjatok...

Palásti Gergő, amikor meglátta, hogy Bálint utánuk fut, maga is nekiiramodott, nehogy a szövetkezet elnöke utolérje. Néhányan követtek példáját. Bálint először az öreg Szakál Jánost érte utól, aki ott igyekezett

szuszogva a többi után. De amikor észrevette Bálintot, nagyokat fújva megállt. Szemből dacos büntudat-féle villant Kocsis Bálint felé.

— Mit csináltak keetek, János bátyám, hát elment keeteknek az eszük? A két ló miatt...

A tovasietők közül a két Kanász gyerek is megállt, majd amikor látták, hogy Szakál János visszamaradt, ők is vissza somfordáltak. Földresütött szemmel hallgatták Bálint korholását.

— Ez a legnagyobb gyávaság, János bátyám! Hát ezt tanútuk mink a régi öregektől? Emlékszik kee, mennyit beszéttünk valamiké arrul, hogy miyen jó lesz, ha a magunk gazdája leszünk? Megszalanni az első nehézség elől? Gyávák az emberek, ez a Bacsó meg egyszerűen megbolondult...

— Jó mondd, tökéletlen az. Belebolondult ezeknek a dögöknek a pusztulásába... — hagyta rá Sándor, az idősebb Kanász gyerek.

— Szabad így bánni az emberekre — toldotta meg az ifjabbik is nekibátorodva.

— Szétijeszti a szövetkezetet — szólt az öreg is.

— No lássátok, ezt má szeretem — vidult fel egy kissé Bálint hangja. — Csak higgatlan köll beszéni. A baj nagyon nagy, de nem akkora, hogy valamit ki ne tunnák eszeni! Vissza köllene hinni a többit is...

— Az ördög éni utó őket — zúgolódott az öreg Szakál.

— Pedig utó köll, hogy érijük azokat, akik így evannak rugaszkodva ettől az élettől...

— Próbádd meg, neked jó lábod van — mosolygott már az öreg Szakál — tán estél'g befogod őket...

— Szóval, délutánra összehijjuk a tagságot itt a tanyán... Meglesz-e emberek?

— Meg, lehet... Meglesz. Meg kö lenni! — hagyta rá a többiek, ezzel aztán el is indultak a faluba, Bálint meg visszament a ház elé és leült a kisszékre...

**

Bálint nyugtalanul járkált a tanya udvarán. Az idő — úgy tűnt neki — rendkívül lassan haladt. Mintha valami láthatatlan kéz megállította volna a napot az égen, sehogy se akart lenyugodni, csak ott ragyogott fenn a magasban, de olyan nagyon, olyan fényesen, hogy szinte bántotta Bálint szemét. Végighordozta tekintetét az üres tanyaudvaron és megállt az istálló előtt. Szerette volna, ha hirtelen nagyon sötét lenne. Ne látná ezt a rettenetes ürességet és ezeket a szerencsétlen jószágokat! A sötétség talán eloszlatná rettenetes egyedüllét-érzését is. De így mindent látni kell és ha arra gondol, hogy talán az emberek se jönnek össze délután, hát úgy érzi, élni sem érdemes! Pedig most élni kell. Ez a feladata: élni és másokba is életet önteni! Mert, lám, az emberek milyen könnyen elvesztik a kedvüket. Elég egy kis nehézség és máris megfutamodnak...

Aztán ez a szerencsétlen Bacsó is. Akár a félkgyelmű, úgy ordítzik és jajveszékkel. Hát ki tehet arról, hogy a gebék meggebedtek! Sejtette ő mindjárt, hogy nem sokra mennek ezekkel az állatokkal, a bőrükkel számolnak hamarosan, de arra számított, hogy őszig kibírják, aztán majd jobbakat vesznek. Ki tehet róla, hogy nem így lett? Most oda kerülnek, ahová valók — a sintérhez... Örül neki Buki Pista, bizonyosan! Hogyisne, két ló egyszerre — ez nem mindennapi eset! — Ez

nem bánná, ha az egész falu loállománya kipusztulna. Neki haszna van belőle, de mit tegyünk mink?...

Észre sem vette, hogy már dél is elmúlt. Aznap még egy falatot sem evett, de nem is gondolt vele. Kinek van ilyenkor étvágya, mikor egy egész életre szóló terv dőlt halomra. Legalább Bacsó megjött volna már a sintérrel, utóvégre nem ravatalozhatjuk fel és virraszthatjuk ezeket a dögöket, mert Bacsótól még ez is kitelne, annyira esztét veszejtette a bánat, — gondolta keserű gúnnyal Bálint. Nem is ment többé az istálló felé. Ne eméssze még őt is a lovak pusztulásán érzett keserűség. Elég neki a következményeket elviselni. Megbírkózni ezekkel a nyim-nyám emberekkel...

Délután négy óra felé járt az idő, amikor a dülőlút végén, a tanya felé cammogva, megjelent Bacsó. Bálint kérdő tekintettel nézett a jövevény elkámpicsorodott arcába.

— No, mikó gyün értük?

— Csak hónap — válaszolta Bacsó rekedt hangon. Bálntnak felűnt, milyen csendes most ez az ember. Nem tudta megérteni, hogy mi történt vele, hiszen reggel még úgy ordított, mint a sakál. Az embereket is elűzte esztelenségével, most meg olyan csendes, engedelmes lett egyszerre, mint a kezesbárány. Itt valami nincs rendjén, gondolta és kutatóan nézett a volt fuvarosra. A sápadt, mogorva ember azonban csak megállt a ház előtt terebélyesedő hatalmas diófa alatt és bámult, a lakóház és az istállóépület közötti nyíláson, ki a zöld térségre.

Az áprilisi nap melege szépen fejlesztette a búzát. A kukorica ültetése is megkezdődött már környeskörül a határban. Csak az ő szövetkezetük, az »Új élet« nem vetett még és most már úgy látszik, nem is vet... Ferkó is így érezte ezt. Gondolatai mindenhova elvitték, mindent megmutattak neki, csak éppen azt nem, hogy mit tegyen. Mert valamit tenni kell, ha nem akarja, hogy eleméssze a keserűség...

— Mi történt veled, Ferkó? — szólította meg Bálint az üveges szemmel bámuló fuvarost. — Te beteg vagy, — erőltette tovább, amikor hiába várt a válasza. — Talán lefekünné? Dőjj le egy kicsit a konyhába...

Ferkó úgy tett, mint aki semmit sem hallott, csak a fogait csikorogatta és dühösen mormogta maga elé:

— Megájj te nyíves! Még, hogy az én lovaim...

— Mi van a lovaiddá, beszélj má! Hagy hajjam én is.

Ferkó Bálint felé fordította egyre feketébben csillogó szemeit.

— Azt mondta az a nyavalyás, hogy minek siessen, ráér hónap is kigyünni a lovaké, csak nem szalannak el? Mer ő má régen megásta a gödröt nekik, hiszen csak az imáccság tartotta bennük a lelket... Ó, a nyomorúttya, élni se tunna, ha a lovak nem döglenének...

Bálint megértőleg bólongatott. Hagyta, hadd beszélje ki magát. A reggeli csete-patét, az oktalan k'rohanást maga sem tudta miért, nem hányta a szemére. Pedig megérdemelte volna, de nem akarta újra dühbe hozni, hiszen mégis csak ő az egyetlen ember ebben a pillanatban, aki mellette van, aki nem hagyta el a szövetkezetet nagy bajában, pedig éppen neki volna legnagyobb oka, hogy azt megtegye. Nem tette mégse, mert, bár szinte magánkívül volt bánatában, mégis meg akarta mutatni a többinek, hogy ő csak azért is állja a sarat, Ferkó elsőnek lépett be és a lelke mélyén maga is úgy érezhette valahogy, hogy ez kötelezi és

össztökéli valamire, amit nem tudott másként kifejezésre juttatni. Bár türtőztette volna magát egy kissé, ne csinált volna ilyen esztelenséget, most könnyebb volna minden. Most kezdheti előlről. De mit is tehetne mást, hacsak ő maga is nem akar megfutamodni. Figyelme megint az út felé irányult, mert a dülőút végén újra felbukkant egy alak, aztán egy másik, sőt egy harmadik is. Kutató szeme az első emberben Szakál János bácsra, az öreg földmunkásra ismert. Utána pedig az egyik Kanász, nyilván Sándor, az öregebbik, kullogott. Őt is felismerte már, a harmadik jövevényről azonban még nem tudta megállapítani, hogy ki fia-borja. — Tehát mégis csak megtartották szavukat, legalább ők maguk elgyűttek, — állapította meg jóleső érzéssel Bálint.

Kanász Sándor, a kerítésnél beérte az öreg Szakált, aki mogorván fogadta köszönését. Bálint felé is csak a szemöldökével intett. Leült a gémeskút kávjára és nézett visszafelé, mint aki sajnálja, hogy megtette ezt az utat. Kanász Sándor mellé telepedett. Mindketten kíváncsian szemlélték a bejáratnál megjelenő olajosruhájú fiatalembert, aki gyakorlott kézzel lökte félre a kapu tolózáriját és miután ugyan ilyen hevenyésző mozdulattal visszahúzta, hangosan odaköszönt az udvaron lévőeknek:

— Jó napot! Jó napot János bátyám, Sándor, Bálint! Mé vattok úgy ekeseredve? A lovak miatt, mi?

Észrevette, hogy kedélyes szavai nem találtak visszhangra a komoly emberek lelkében. Ezért csendesebben és komolyabb hangon toldotta hozzá:

— Igazatok van, engem is nagyon bántana, ha traktorainkat egy reggel összeroncsova használhatatlan állapotban találnám a fészer alatt...

Közetebb lépett és kezét fogott a kút kávján ülő emberekkel és Bálinttal, aki közben szintén oda jött. Bálint is, meg az olajosruhájú fiatalember is, oda telepedtek a kút melletti hatalmas itatóvályú szélére és sokáig hallgattak.

Bálint törte meg a csendet.

— Merű gyütté, Jóska? Nem láttad a többieket?...

A megszólított élénken felütötte a fejét és most már megint derűs volt a hangja:

— A többieket? De láttam, beszéltem is a három Katona testvérral. Ők mondták el, hogy mi történt a lovakká, meg, hogy kilépnek. Csak a legfiatalabb, a Miska, hajtogatta, hogy nem köll ehamarkodni a dögöt, hanem ki köll gyünni ide délután, oszt megbeszéni, hátha kiokoskodhatnak valamit. Igaza is vót neki. Montam nekik én is, hogy gyávaság meg szégyen vóna csak úgy, alig két heti közös munka után széjjel szalannotok, mint a csirkék, ha közéjük csap a vércse. Hát ez nem illik, no. Meg mit szónának, nem is annyira az a sáskahad a faluba, aki mindig azt lesi, hogy baj érje a szegínt, hanem éppen a magunkfajta emberek. A kicsik. Mer má is beszélük széltibe-hosszába, hogy itt van, montuk mink, hogy így, meg úgy, nem lesz stenáldása azon a földön, amit másik tisztességes embertű vettek el erőszakkal... Még, hogy így jár minden ló, akit a szövetkezeti istállóba kötnek. Montam is nekik, ne legyetek bolondok, m' útök föl az ojanoknak, mint a Jenőhalmi Frigyes, akit, mielőtt evette vóna Kardosi üveg-nagykereskedő lányát, Jungmann Fricinek hittak a szomszédos sváb faluban. Mer ez a vagonér a hi-

tibű is kitért. De hát ement a föld is, meg a nagykereskedés is. Ezek a mi törvényeink olyanok, hogy nem kedveznek az ingyenélőknek... Hát ijenek sutyognak-butyognak a faluba. Bolond, aki rájuk hallgat. Montam is nekik, hogy meglett emberek má, benyótt a fejük lágya, ne hallgassanak se az ijenekre, se Palásti Gergőre, aki a főhibás az emberek meggondolatlanságában. Gergő nem gyűn vissza, egyre esküdözött, de nem is fontos. Csak tisztul így a szövetkezet. Azé hát gondójátok meg alaposan, mit csinátok — mondtam nekik. Hallgassanak a Miskára, oszt gyűjjenek ki délután. Nagykeservesen meg is ígérték, mire én is aszontam, hogy beszélék a mieinkke a traktorállomáson, meg másokkal is, ha lehet, oszt segítünk nektek talpraáni... Akatt is jelentkező, alighogy a számat főnyitottam. Estére mán itt is lesznek...

Bálint is, az öreg Szakál is, meg Kanász Sándor is, ha nem is egyforma hittel, de egyként csodálkozva néztek Csépe Jóskára, az olajos ruhájú, kormos traktoristára, aki, íme, most a legnagyobb baj közepette, mint egy mesebeli óriás, egyszerre csak megjelent közöttük, hogy segítsen rajtuk, hogy rettenetes erejével kirántsa a szövetkezet kátyúba ragadt szekerét...

Bálint úgy érezte, mintha a fiatal traktorista szavai megemelték volna szívén azt a rettenetes nagy követ, melyet a reggeli katasztrófa zúdított rá váratlanul. Felszabadultan szívta mellére a friss tavaszi levegőt és tágranyílt szemekkel, bajusza alatt a régi pajzán mosóllyal nézett a fejét csóváltató Szakálra, meg az időközben megérkezett szövetkezeti tagokra, akiknek nagyrésze feleségestől és gyerekestől jelent meg a tanyán, nyilván, hogy az egész család jelen legyen a sorsdöntő határozatnál.

Az újonnan érkezettek csodálkozva és csaknem rosszalóan néztek Bálint egyre fényesedő arcába és nem tudták megérteni, minek örülhet a szövetkezeti elnök, amikor az istállóban még mindig ott fekszenek égneakálló lábakkal a szövetkezet jövőjének tönkrement reményégei... Csak nem annak örül, hogy ilyen gyorsan végetért a szövetkezet pályafutása. Tán már ő maga is belátja, hogy nem tudnak a szegények boldogulni így se, gondolta szomorúan Pölhe Miska és egyre a megjavított istállótetejét szemlélte, — sajnálta a nagy kedvvel és bizakodással belé fektetett munkát...

Tapogyi Gáspár is egyre a kút mellett lévő nagy halom agyagos sarrat nézte sötét szemöldöke alól. — Hát ezért ment le ő a rogyadozó falú kútba, hogy most itthagyják másnak?... Dühösen belerügött egy keményre száradt agyaggöröngybe és hátatfordítva a többinek, leült az itatóvályú másik szélére...

Csupán Szakál János és Kanász Sándor tudta és a három Katona fivér sejtette Bálint növekedő jókedvének okát. Ők nem bosszankodtak, mert tudták már, hogy ez az olajos ruhájánál is fényesebb arcú, mosolygó, életerős fiatalember, Csépe Jóska, a traktorista, jóhírral és jószándékkal jött közéjük... És amikor Bálint röviden elmondta az egyesereglett embereknek, hogy Csépe Jóska, a traktorista segítséget szervezett nekik, hát a hitetlenkedő és kedvüket veszített emberek, majdnem a vállukra kapták az olajosruhájú fiatalembert. Csak az öreg Szakál dörmögött bizalmatlanul és bosszúsan még mindig:

— Oszt, azt hiszitek, hogy az jó lesz? Akkora darabokat szaggat a masina, hogy egy hétig se verjük szét a göröncsöket utána... Meg ki tuggya igaz-e, nem-e. Hátha csak maszlag az egisz...

A többiek azonban csak mosolyogtak a kút kávján ülő, dacosan bólogató öreg földmunkás dohogásán, aki életének hetvenkettedik esztendejében már nem tudott olyan könnyen lángra lobbanni, mint a fiatalok, vagy mint Bálint, aki bár már ötven felé jár, de ha csak egy kis biztatást érez, még mindig olyan rózsaszínben látja a jövőt, mint a húszesztendő fiatalok, akik csapatostul mennek még vasárnap is hordani a földet a futballpályára, utat építeni, meg miegymást.

Miska még méltatlankodott is:

— János bácsi, hogy beszélhet kee így, Csépe Jóska nem...

Szavait azonban nem fejezhette be, mert egy közbekiáltás túlharsogta:

— Emberek! Nem lássátok, ott vezetik a Csillagot!...

Valamennyien a hang irányába fordultak. A fészertől éppen akkor bújt ki Bacsó Ferkó és egyik kezével a szeméit dörzsölte, a másikkal pedig a dülbűt felé mutogatva kocogni kezdett a kerítés felé. Az egybegyűltek önkéntelenül Bacsó után fordultak és ekkor látták csak, hogy miről van szó. Az úton valóban egy ló baktatott a tanya felé. Kötőfékét egy tarkaruhába öltözött öles ember fogta.

— Né, csakugyan olyan, mint a Csillag, csak mintha egy kicsit kövérebb vóna... motyogta maga elé az öreg Szakál és a többiek kunogása közben maga is egyre pipiskedett a kút előtti nagy kődarabon.

— Á, ez idegen ló. Itatni vezeti a gazdája — legyintett kezével bosszúsán Tapogyi Gáspár, aki fel sem kelt a vályúról, de azért egyre csavargatta a nyakát.

Az emberek figyelmét most egy újabb kép ragadta meg. Az út végén, mintegy százlépésnyire a lovat vezető hatalmas szál ember mögött, most egy békésen baktató tehenet vettek észre. Utána egy borjút, meg egy göbét hajtott három, szintén szokatlanul cifraruhájú ember. Kik lehetnek ezek? — vetődött fel a kérdés az egyre nagyobb érdeklődéssel figyelő emberekben. Nem tudták mire vélni a dolgot. A lovat lehet, hogy itatni vezetik, de a tehen, a borjú, a disznó... mit akarnak ezekkel?

— Hisz ezek a telepések! Nem csalódtam hát, eljöttek... — kiáltotta Csépe, a traktorista, diadalmasan.

Az izgalom a tetőpontjára hágott. Az emberek csodálkozva néztek egymásra Csépe szavai hallatára. A Csillag mind közelebb ért, a hosszú paraszt pedig széles mozdulatokkal integetett a kerítésnél ágaskodó Bacsónak, hogy nyissa ki a kaput. Bacsó mellett rögtön ott termett Katona Miska. Kiemelték a léczkaput a helyéből és arrább vitték. A kis karaván eközben odaért. Először a lovat vezette be az öles paraszt, azután besétált a tehen, a borjú, majd nagy rőfögve a göbe is s utána a három cifraruhas ember.

— Zdravó, drugovi! — köszönt a hatalmas szál ember a Csillag mellett.

— Zdravó, zdravó — köszöntek vissza a tanyaiak.

— Az öles ember szó nélkül odanyomta a sugárzó arcú Bacsó kezébe a Csillag kötőfékét, ez pedig a gémes kúthoz vezette és egyre simogatta szürke, sörényét. A tehen és a borjú is utánuk cammogott. —

Mintha mindig itt engedték volna őket vályúra, olyan jóízűen ittak. A nagy fekete göbe pedig a szövetkezetiek gyerekeinek általános tetszésétől kísérve, mint valami lajhár beledölt a kacsagödörbe és nagyokat szuszogott a vízben.

Az emberek feszült idegekkel figyelték az egész jelenetet. Nem tudták mire vélni a dolgot. A jövevények kezét fogták az odalépő Bálinttal. Szemében a hegyi parasztnak nyíltságával először a hosszú parasztnak szólt meg:

— Még reggel hallottunk a bajról — mondotta szerbül és fejével az istálló felé intett, ahonnan az ajtón át kilátszottak a döglött lovak patái. — Ő hozta a hírt — mutatott hosszú csontos ujjával Csépe Jós-kára, aki, Bálint és a többiek is úgy érezték, úgy állt ott az emberek között, mint a szövetkezet minden titkot és erőt ismerő védnöke, segítője, akire nem is gondoltak és mégis itt van közöttük, hogy őrt álljon és utat mutasson. Bátorítsa, segítse őket, ha csüggednek. Úgy, ahogy — akkor harcos társai biztatták egymást ott Bolmannál. Mert mindenki tudta róla a faluban; ott is az elsők között volt. Harcolt akkor is. Hogy kiverkedje fajtájának az emberséget. Hogy itthon is rend legyen már egyszer. Ezért ment el csaknem mezítláb azon a hideg, esős őszi napon. — Milyen hatalmas ember ez, pedig csak egyszerű munkás!...

A nagyszál parasztnak folytatta:

— Aztán megbécséltük, hogy segítünk nektek. Itt van, ezt mink aggyuk nektek, crnogóracok — a gémeshez kötött szürke felé bökött — ajándékba... De tán nem is ajándék ez! Hiszen tavalyelőtt, amikor idegyűttünk, ti is segítettetek nekünk. Téged is ott láttalak, testvér — mondotta derült hangon és Bálint vállára csapott — világosan emlékszem rád, együtt kapáltuk a répát...

Bálint agyában is kezdett derengeni valami, de nem jutott szóhoz, mert most a másik parasztnak lépett hozzá. Karjával a vályún szürcsölő tehénre, borjúra meg a békésen rőfögő kocára mutatott:

— Ezt meg a licsánok küldik nektek, hogy előbb talpra ájzatok...

A tehén és a borjú szinte egyszerre fordult vissza, majd elnyujtott bögést hallattak, nyilván az új gazdát akarták üdvözölni. Bálint azonban nem hitt fülének. — Hát igaz volna ez? Lovat, tehenet, disznót ajándékoznak a telepések az ő kis szövetkezetének? Hiszen akkor megvan mentve a helyzet! — Úgy érezte, mintha valami kellemes melegség árasztaná el mellét, amely testén kitódulva előnti a tanyát és a földeket... A parasztnak is mintha megnőttek volna és a sok, fanyar, kétkedő arc is mosolyogna. Lelki szemei előtt egyszerre kizöldült a bevetetlen kukoricaföld, a virágzó fákon pedig pirosra értek a gyümölcsök... Csodálatos érzések voltak ezek. És olyan váratlanul rohanták meg, a térdei is bele-remegtek. Bálint egyre bizonyosabban kezdte érezni, hogy visszatér tavalyi életkedve és alkotó vágya.

A hatalmas szál crnogórac szeme is melegen símogatta Bálint, ragyogó arcát. Ez a mély biztató emberi melegség megadta Bálintnak a feleletet. Feloldódott benne minden kétkedés. Még a nevüket sem tudta, de érezte, hogy ezek az emberek segíteni jöttek és segíteni fognak némszak most, amikor bajban vannak, hanem mindig ott lesznek velük az élet küzdelmeiben, hiszen egy a sorsuk most már. Ezek tudják, ha rajtuk segítenek, akkor maguknak is biztosabban áll majd a szénájuk.

Bálint úgy tett, mintha mondani akarna valamit, megköszönni valahogy ezt a figyelmességet, de hang nem jött az ajkára. Az előbbi melegség most a torkát kezdte szorongatni. Talán az öröm, vagy a megilletődöttség, vagy mind a kettő. Tény az, hogy a körülötte állók még ilyen zavartnak sohasem látták. Az öreg Szakál is szinte röstelte magát, mert mit szólnak ezek az idegenek, ha meglátják Bálint szeme sarkában az odalopakodott könnyeket. Mert ő látta, erre még másnap is meg mert volna esküdni.

A hosszú telepes azonban, ha nem is látta Bálint könnyeit, megérezte, hogy valami szokatlan játszódhat le lelkében, ezért, hogy megelőzze a hálálkodást, meg, hogy átsegítse megilletődöttségén, karonfogta és oda-húzta a kúthoz kötött ló mellé és vidáman rácsapott a gyanutlan állat farára:

— Eyo! Meglátod, hogy húzza ez az ekét! Fialat még, ha vesztek mellé egy valamire való társat, hát az egész tanyát elhúznák...

Bálint különösen, de a többiek is jó ízűt nevettek, ahogy odasereglettek a ló köré és a hosszú telepes megegyet ráhuzott a rugdalózni kezdő szürkére.

— Sok szerencsét hozzájuk... — szólt most valamennyiökhöz, majd összeszedelőzködtek és barátságosan, megelégedetten elköszöntek.

Az emberek csak ezután kezdtek felmelegedni. Gyönyörködve nézték a jószágokat. Bacsó még a fogait is megvizsgálta a szürkének és hangosat csettintett a nyelvével, amiből a többiek arra következtettek, hogy a telepes nem hazudott, valóban fiatal jószág ez.

A szürkét ideiglenesen bekötötték a fészerbe és dúsan megaljaztak neki a földön. Az etetést azonban Bacsó maga végezte, a világért se engedett hozzá nyúlni senkit az abrakhoz. Késő estig ott sürgölődött körülötte és egyre hajtogatta:

— Montam én, hogy nem köll mingyá berezeni... Bizni köll, meg cselekedni... — A többiek azonban csak nevettek Bacsó filozófálásán. Szinte már nem is haragudtak rá.

Eközben teljesen besötétedett. Az emberek lassan szélédezni kezdtek. Vagy öten-hatan álltak még a fészertől és diskuráltak, tervezgettek, amikor egyszerre csak gépek zúgását hozta feléjük a lassan lenge-dezni kezdő szellő...

Mindenki odafigyelt. Az öreg szakál olyan áhítattal hallgatta, mint az estéli harangszót, majd mélyet sóhajtva, fáradtan jegyezte meg:

— Hazafelé mennék, traktorok...

A többiek hallgatagon bólogattak, hogy biz hazafelé mernek, munkából. Csak Csépe Jóska lökte el magát a faltól, ahogy az egyre közeledő traktorzúgást meghallotta. Szeme fénylett, mint a szentjános bogár. Olajos kezével feltúrte zubbonya ujjait és az emberekhez fordult:

— No, emberek, ki jön velünk, hogy megmutassa a mezsgyét. Reggelig megfordiccsuk a kukorica alávalót...

A zúgás most már egészen közletről hallatszott s a dülűt végén feltűntek a fénycsóvák is. Amikor aztán odaértek és megálltak a kerítés előtt, a tanya udvarán olyan világos lett, hogy az emberek néhány percig csak hunyorogtak, később azonban megszokta szemük és úgy szorgoskodtak a nagy fényben, mintha mindig úgy lett volna...

(1947)